

PARTNERS

NEEM MIJN HAND

PARTNERS

NEEM MIJN HAND

MARIA ELFERINK

Eerder verschenen in deze serie:

Liefde en respect
Schuld en boete
Gebroken vleugel
De helpende hand
De wet en het recht
Oorlog en vrede
Partners, black version
Beloofte maakt schuld
In liefde en trouw

Schrijver: Maria Elferink

Coverontwerp: Rob Bruinsma

ISBN: 9789402177657

© Maria Elferink 2018

Overzicht van de Partner familie

De Denver-tak:

John Denver – stamvader

Lisa Denver–Meredith – vrouw van John

Ed Denver – oudste zoon van John en Lisa, overleden in 2012

Tom Kingston – partner van Ed tot 2012, daarna gehuwd met Sigrid Thurvaldson, kraamverpleegster

Kirsten Kingston, dochtertje van Tom en Sigrid

Mohammed el Sana, pleegzoon van Tom en Sigrid

Suzy Denver – dochter van John en Lisa, actrice

Michael, pleegzootje van Suzy, overleden in 2015

Jef Higgins – partner van Suzy Denver

Nick Denver – jongste zoon van John en Lisa, tuinarchitect, gehuwd met Sophie

De Stacey-tak:

Don Stacey – stamvader

Letty Stacey-Lester – vrouw van Don

Emma Constable-Stacey – dochter van Don en Letty, gehuwd met Duncan Constable, chef-kok

Robin – zoontje van Emma en Duncan

Ali al-Farid – pleegzoon van Emma

Joe Stacey – zoon van Don en Letty, radiopresentator

Michelle Pardou, partner van Joe

Marie-Claire Pardou, dochtertje van Michelle

Pleegkinderen van de Partners:

Tim Brooks – gehuwd met Maggie Matthews, overleden in 1986, daarna gehuwd met Patricia Vermeulen

Mary Brooks - gehuwd met Danny Thompson

Angie Thompson – dochter van Danny en Mary, bloemiste, gehuwd met Tony Castello, hovenier

Bella Simpson, pleegdochter van Mary

Vrienden van de Partners:

Judith Tadesse en Ibrahim Yonas – vluchtelingen uit Eritrea

Steve Johnson – inspecteur bij Scotland Yard

Familie Hamidi: Salem, Karim, Elif en Aishai en Hafid al-Nazir – vrienden van de Kingstons
Abdel en Yasmina al-Tani: vluchtelingen uit Raqqa (Syrië)
Black Version: Myra Gonda, Tilly Nadé, Jeremy Balongo en Thomas Odonga
Sam Bofimbe
Eddy Sung
Vincent Leyton
William Snow

INLEIDING

Don Stacey en John Denver waren al vrienden sinds hun vroegste kindertijd. Daardoor voelden ze elkaar feilloos aan en wisten ook hoe ze elkaar aan moesten vullen en versterken. Aan een mens in nood konden ze niet zomaar voorbij lopen, dus toen de dan 15 jarige tweeling Tim en Mary Brooks hun hulp vroegen tegen hun vader, die hen uitbuitte en mishandelde, namen ze hen onder hun hoede. Ze voedden hen op volgens hun overtuiging, dat liefde en respect de basis moet zijn voor de manier waarop mensen met elkaar omgaan en maakten van een paar straatschoffies, eerlijke en hulpvaardige volwassenen. Maar ook hun liefde voor muziek droegen ze op hen over. Na verloop van tijd vonden ze alle vier een geliefde en ze vormden samen een popgroep, die ze The Partners noemden. Ze bleven hun hele leven samenwonen en werken, vanaf het landgoed van Don, dat ze Partner House noemden. Ze brachten hun muziek de wereld in en voedden hun kinderen op met de levenshouding die ze zelf al jaren uitdroegen. En hun kinderen namen ook in hun volwassenheid die boodschap over. Ook zij konden een vraag om hulp niet negeren en gingen daar soms heel ver in. Daardoor vonden ze zelf elk ook een partner en kregen op hun beurt kinderen. En zo gaat het door. Maar ze beperken hun levensvisie niet tot alleen de eigen familie. Iedereen waarmee ze te maken krijgen, wordt er door beïnvloed en velen nemen de boodschap over. In de verschillende delen van deze serie volgden we Don en John op hun reis door het leven. We leerden hun kinderen kennen: die van henzelf, de aangetrouwde en de aangenomen kinderen. Maar ook de vrienden, oud en jong, die vast dreigden te lopen in een steeds harder wordende maatschappij. Helaas is niets oneindig en op de leeftijd van 70 jaar overlieden beide Partner stamvaders in de vaste

overtuiging dat na hun dood, liefde en respect de levenshouding zal blijven van hun vele nazaten.

Na het overlijden van Don en John proberen de Partners hun leven weer op de rit te krijgen. Maar het is moeilijk, vooral voor de achtergebleven weduwen: Letty en Lisa. De twee stamvaders waren sinds 45 jaar het middelpunt van hun bestaan. Maar nu waren ze weg. Lisa kon zich gemakkelijker neerleggen bij hun vertrek dan Letty. Zij had zich altijd sneller kunnen verzoenen met wat het leven voor haar in petto had. Haar jeugd was zwaar geweest door armoede en haar eerste huwelijk was een gedwongen aangelegenheid geweest met een wrede man, die ze verafschuwde. Het had gelukkig maar kort geduurd en toen kwam John. Hij had haar opgetild uit angst en gebrek en haar een leven van liefde en respect geschonken. Hij had het haar voorgeleefd en was alle anderen tot voorbeeld geweest. Zij waren 45 jaar getrouwd geweest en ze hadden drie eigen kinderen grootgebracht en daarnaast alle kinderen van de andere Partners. Ze hadden veel geluk gehad in het leven en daar was ze dankbaar voor. Ze hadden verdriet gehad toen ze hun oudste zoon verloren, maar ze hadden er een andere zoon voor teruggekregen. Tom Kingston was een waardige Partnerzoon gebleken en was nu haar en de andere Partners tot steun. Lisa telde haar zegeningen en was er dankbaar voor. Natuurlijk miste ze John elke dag, maar wegdromend voor het raam van haar huis en uitkijkend over de mooie tuin die hen omringde, voelde ze toch vooral dankbaarheid om wat ze van hem had gekregen. Letty had er meer moeite mee. John was ziek geweest vlak voor zijn dood. De kanker had zijn ruggengraat aangetast en hij had veel pijn gehad. Don niet, die mankeerde niets.

Hij had alleen niet meer verder kunnen leven zonder John. Ze waren 70 jaar geleden een uur na elkaar geboren en nu een uur na elkaar gestorven. Na het overlijden van John was hij met haar naar hun huis gelopen, hij had haar gekust en was gewoon op bed gaan liggen.

Het is voorbij, mijn lief, had hij gezegd.

Gebeurt het dan zomaar? Had ze gevraagd.

Mijn taak is volbracht, had Don gezegd. Ik moest naast John staan en alles bedenken wat hij zou gaan doen. Ik was altijd de plannenmaker, de creatieveling. Hij was de uitvoerder, hij regelde alles. De één kon niet zonder de ander. Dat weet je. We zijn 70 jaar samen geweest. Nu is het voorbij. Toen hij ziek werd, was het voor ons meteen duidelijk dat mijn einde er ook aan kwam. Dat was onvermijdelijk. Voor mij is het niet erg, John wacht op mij om samen onze laatste reis te maken. Voor jou en voor de anderen is het wel moeilijk, dat begrijp ik. Maar we kunnen de loop der dingen niet veranderen. Probeer je ermee te verzoenen, mijn lief, en wees een Partnermoeder voor de kinderen en alle anderen. Dat is jouw taak, tot het voor jou ook tijd is om te gaan.

Hun dochter Emma was binnen gekomen en was aan de andere kant van het bed gaan zitten. Don had geglimlacht. Mijn twee eigen vrouwen, had hij gezegd en had hun handen gepakt. Zoon Joe was ook boven gekomen, maar bleef aan het voeteneind staan afwachten wat er gebeuren zou. Don had hem even aangekeken. Dat was voor hen beiden kennelijk genoeg geweest. Hij had een tevreden zucht geslaakt en zijn ogen gesloten. Moeder en dochter hadden hem nog allebei een kus gegeven en toen viel zijn hoofd opzij en was hij dood.

Zomaar. Geen ziekte, geen lijdensweg, gewoon een zucht en weg. Dat was moeilijk te verteren voor Letty. Haar geest kwam ertegen in opstand. Maar ze besefte, dat ze het daarmee voor zichzelf alleen maar moeilijker maakte. Als ze het net als Lisa kon aanvaarden; tevreden kon zijn met

de gelukkige jaren die ze samen hadden gehad, zou het gemakkelijker zijn. Maar aanvaarden lag niet in haar natuur. Ze was nooit zo volgzaam geweest. Vroeger thuis al niet. De man die haar vader voor haar uitgezocht had, omdat het zakelijk voor hem gunstig was als ze met hem trouwde, was een egoïst en een dronkenlap geweest. Ze was in opstand gekomen en toen de vent meer van haar eiste dan ze hem wilde toestaan, had hij geprobeerd haar te dwingen. Don had haar onder zijn handen vandaan geplukt en mee naar zijn huis genomen. Daar had hij haar een eigen kamer gegeven en gewoon gewacht tot ze zover was, dat ze hem wel wilde. Ze dacht vaak terug deze dagen, aan die eerste weken op het oude landhuis High Wealth, dat toen nog op deze plek had gestaan. Ze was blij geweest met deze man. Hij bleek een vurige minnaar met een enorme potentie en een levendige fantasie. Maar hij was altijd respectvol geweest in zijn liefdesuitingen. Hij dwong haar nooit ergens toe en deed haar nooit pijn. Haar geluk ging hem voor alles. Hij was lief en geduldig en wist altijd tijd voor haar vrij te maken, ondanks zijn verantwoordelijkheden voor alle anderen. Zijn kinderen noemde hij hen altijd. Het waren er heel veel geworden. Maar twee van hen samen, maar alle anderen waren ook zijn kinderen. Zo had hij dat gevoeld. Ze had altijd naast hem gestaan en hem daarin gesteund. Maar nu was hij weg gegaan. Ze voelde zich in de steek gelaten, hoewel ze wist dat dat gevoel niet terecht was. Hij had haar voorbereid en geprobeerd het haar te laten aanvaarden. Maar dat was zo moeilijk. Natuurlijk had ze haar best gedaan om Lisa te troosten en ook Emma en Joe. Maar het was vaker andersom nodig geweest. Ze voelde dat ze tekort schoot in wat Don van haar vroeg. Dat vergrootte haar onvrede nog meer. Kon ze maar aanvaarden, zoals Lisa. Maar dat lukte nog niet. Er kwamen natuurlijk herdenkingen. Don en John waren geliefd en beroemd geweest. Ze hadden allebei een zetel

in het Hogerhuis gehad en de premier had een minuut stilte gevraagd tijdens de vergadering van het Huis een week later. Want ze hadden de dood van de beide mannen pas na de begrafenis bekend gemaakt. Ook de jonge Partners, de black version, hadden in overleg met Tim, die hun manager was, tijdens hun eerste optreden na een paar weken, hun Partnervaders geëerd door samen met het publiek hun lijflied te zingen: Together as one. Maar nu waren ze alweer meer dan een maand weg en ze moesten proberen hun gewone levensritme weer op te pakken. Dat was moeilijk. Op een avond kwam Lisa met het voorstel om met zijn allen naar het theater te gaan en nog eens naar de musical te gaan kijken, die Don ooit had geschreven over de lijdensweg van Jezus Christus. Die draaide nu al weer ruim zeven jaar. Dochter Suzy en Partnervriend Ibrahim Yonas speelden er in mee. Het leek haar een goed herdenkingsmoment om zeven weken na het overlijden van hun mannen daarheen te gaan. Lisa maakte hen attent op het getal zeven. Dat was in veel culturen een bijzonder getal. De mannen waren 70 jaar geworden en op de zevende dag van de zevende maand overleden. Daarom wilde ze zeven weken later naar het stuk gaan kijken. Ze hadden het allemaal natuurlijk al vaker gezien, maar het leek hen inderdaad mooi om hun vaders op die manier nog eens te gedenken. Dus gingen ze er heen. En beleefden het stuk opnieuw. Ze luisterden naar de bijzondere teksten, die Don aan de verschillende personages had meegegeven. Hij had aan de oude teksten uit de Bijbel zijn eigen betekenis gegeven. Don had een eigen visie gehad op de persoon van Jezus Christus. Volgens Don was hij niet alleen God, maar tijdens zijn leven op aarde toch vooral mens geweest. Maar hij had een goddelijke opdracht gehad. God had zijn geest gevuld met zijn eigen goddelijke kracht. Daardoor had Jezus die bijzondere opdracht kunnen volbrengen. En na zijn dood had hij die kracht van zijn geest overgedragen op zijn

leerlingen. In het stuk zagen ze hoe aan het einde Petrus zijn eigen opdracht aanvaardt, als hij neerknielt en zegt: Alles wat U op mijn schouders legt, Heer, zal ik dragen. Want Uw juk is zacht en mijn last is licht, als U met me meegaat.

Daarop neemt de verrezen Jezus de hand van Petrus in de zijne en legt een arm om hem heen om hem overeind te helpen, terwijl hij zegt:

Kom, mijn vriend, we zullen samen gaan. Want jij bent Petrus, de steenrots waarop mijn kerk gebouwd zal worden. Jij zult hem dragen en leiden, tot het einde der tijden. Maar ik stuur mijn Geest met je mee om je de weg te wijzen. Je zult mijn leven leiden en mijn dood sterven en wij zullen verenigd worden bij mijn Vader, die ook jouw Vader is.

Daarop verlaten ze samen het toneel en valt het doek. De zaal stroomde leeg, maar als altijd wanneer Partners naar dit stuk gingen kijken, bleven ze nog even zitten, om dat wat ze gehoord en gezien hadden op zich in te laten werken. Dat deden ze nu ook. Lisa en Letty zaten naast elkaar. Lisa nam Letty 's hand en wachtte af. Na een tijdje zei Letty zacht:

Dank je, Lisa. Het was een goed plan om hier heen te gaan en nog eens naar die boodschap te luisteren. Onze mannen zijn dood, maar hun geest is er nog. Die leeft door in ons en in al onze kinderen. En we zullen hun boodschap levend houden. Liefde en respect. En net als Petrus hoeven we het niet alleen te doen. Hun geest is nog op Partner House aanwezig en zal ons altijd blijven steunen. Daarom liggen ze juist daar begraven. Ik kan gewoon met Don praten, als ik dat wil. Hij zal me bij de hand nemen en leiden, zoals hij altijd heeft gedaan. Net als hij en John bij jullie allemaal hebben gedaan. Ik moet me er alleen voor openstellen. Dat lukte eerst nog niet, maar ik weet nu weer dat het juist daarom gaat.

Lisa glimlachte. Ze had deze reactie verwacht. Het idee om hierheen te gaan was niet zomaar gekomen. Het was haar ingegeven, toen ze naar de graven was gaan kijken en daar Letty had zien staan, die huilde om het gemis van Don. Ze had duidelijk die volgende stap nog niet kunnen zetten. Ze zat nog vast in haar verdriet. Maar hun mannen hadden hen een opdracht meegegeven, voor hun vertrek. Die moest volbracht worden, maar Letty had moeite om ermee aan de slag te gaan. Lisa had gevoeld, dat ze haar wat op weg moest helpen. Als ze er eenmaal mee bezig ging, zou de rest vanzelf goed komen. Dat was de manier waarop John altijd mensen hielp. Ze eerst bij de hand nemen en hen de richting wijzen. Dan konden ze het verder zelf. Dan trad hij terug en hield van een afstand een oogje in het zeil. Ze bleven altijd contact houden en ze volgden hem na. Daarom was de Partner familie ook zo groot geworden. Omdat John en Don zoveel navolgers hadden. Letty zag nu ook de weg wel, die ze moest gaan en was ertoe bereid. Het zou verder wel goed gaan. Het ging ook goed. Aan het eind van het jaar besloten Lisa en Letty de feestdagen op Aynsford door te brengen, samen met alle Partners en vrienden. Dat hadden in de jaren daarvoor John en Don ook gedaan. Dus zouden ze dat blijven doen. Daags voor kerst kwam iedereen naar het oude landhuis bij Maidenhead, dat van John 's familie was. Suzy was, als oudste dochter, nu officieel eigenaresse en mocht de titel van Barones voeren. Maar ze woonde er niet zelf. Als actrice in musicals woonde ze in het centrum van Londen, op loopafstand van het theater. Aynsford werd bewoond door Emma, de dochter van Don en Letty, met haar man Duncan Constable. Ze hadden een eigen zoontje Robin en een pleegzoon Ali. In het koetshuis dat er vlak naast stond, woonde Emma 's broer Joe, met zijn vrouw Michelle en hun dochtertje Marie-Claire. In het landhuis runden Emma en Duncan een hotel. Dat deden ze al heel wat jaren en het draaide prima. Maar rondom de

feestdagen namen ze geen gasten aan, want dan was het landhuis voor de familie en vrienden. Een groot deel van hen woonde het hele jaar door op Partner House, het landgoed van Don 's familie. Maar dat was bebouwd met vier normale woonhuizen en een centraal gebouw om elkaar te ontmoeten, te eten en te musiceren. Maar alle woonhuizen waren vol en voor de familieleden uit Brighton, Londen en Maidenhead was geen ruimte meer om te blijven slapen. Daarvoor waren ze inmiddels met te velen. Dus verkasten ze met zijn allen voor de feestdagen naar Aynsford, waar plaats genoeg was voor iedereen. Natuurlijk was het vreemd, die eerste kerstmis zonder Don en John. Ze werden duidelijk door iedereen gemist. Maar Emma was een prima gastvrouw en Duncan kookte heerlijk, dus het werd al met al toch een fijne tijd samen met alle vrienden. Ze konden weer even bijpraten en elkaar steunen. De Partners bestonden uit een grote groep mensen met allemaal verschillende achtergronden en er waren zowel Christenen als Moslims onder hen. De Moslims vierden natuurlijk geen kerstmis met een gang naar de kerk. Ook lang niet alle Christenen deden dat. Hun geloof zat meer van binnen. Ze leefden vanuit een bepaalde levenshouding, waar een gang naar een kerk niet voor nodig was. Ze geloofden wel in God, maar aanbaden hem niet in rituelen. Zij volgden hem na door in de praktijk van alledag de medemens met liefde en respect te benaderen. Daardoor konden de Moslims onder de Partnervrienden ook gewoon meekomen naar de viering van Kerstmis op Aynsford. Vooral Mohammed, of Mo zoals hij doorgaans werd genoemd, was daar blij om. Hij was een pleegzoon van Tom Kingston en zijn vrouw Sigrid. Hij was als elfjarige in hun gezin gekomen, nadat hij met zijn vader uit zijn geboorteland Jemen was gevlucht. Maar hun vijanden hadden hen in Londen gevonden en zijn vader was vermoord voor de deur van de sportschool van Tom. Die had zich over het ontredderde kind ontfermd en zijn

vijanden, die ook op hem loerden, uitgeschakeld. Mo was overtuigd Moslim en nu bijna 21 en hij studeerde al een paar jaar filosofie aan de universiteit van Bristol. Hij woonde daar in het studentenhuis en kwam in de weekends naar het huis van zijn pleegouders in Ilford, bij Londen. Hij had een oogje op het jongere zusje van zijn boezemvriend Karim Hamidi, die even oud was als hij. Zusje Elif was net 18 en al een hele schoonheid. Ze was van nature nogal verlegen en dat vond Mo juist aantrekkelijk. Hij hield niet zo van die gehaaide tantes die over alles een uitgesproken mening hadden en die te pas en te onpas verkondigden. Elif was anders, wist Mo. Ze had natuurlijk wel een mening, maar hield die doorgaans voor zich. Alleen als ze er speciaal om gevraagd werd, zou ze hem kenbaar maken. Maar eerst goed nadenken voor ze hem uitte. Want ze wilde niemand voor het hoofd stoten. Ze woonde samen met haar broer in hun ouderlijk huis, een paar straten van de Kingstons vandaan. Ze waren jaren eerder uit Irak gevlucht. Hun vader was nog geen jaar later overleden. Hun moeder was een paar jaar geleden omgekomen bij een verkeersongeluk. Toen had Tom de voogdij over Elif gekregen op uitdrukkelijk verzoek van haar zelf en haar broers en zuster. Want Tom hield al langer een wakend oogje op de kinderen Hamidi en ze wisten dat Tom het belang van het kind altijd voorop zou stellen.

Maar nu was het Kerstmis en Mo had Karim en Elif overgehaald om ook een keer mee naar Aynsford te gaan. Zij waren daar nooit eerder geweest en keken hun ogen uit. Het landhuis was schitterend versierd met veel groen en lichtjes en het rook heerlijk naar dennentakken en zoet gebak. Elif en Karim zagen ook hun oudere broer Salem weer eens, die gitarist was in de band Partners, black version. Zij waren de opvolgers van de oude Partners en speelden dezelfde nummers, maar in een andere setting. Salem was door Don en John opgeleid en had sinds de

dood van John diens plaats op het podium ingenomen. Salem woonde met zijn vrouw Bella op Partner House, maar was wel vaker op Aynsford geweest. Samen met Mo leidde hij zijn broer en zus overal rond. In de lobby stond een enorme kerstboom met veel slingers en ballen en lichtjes. Elif bekeek hem kritisch en vroeg:

Wat betekent die boom eigenlijk voor de Christenen? Ik dacht dat ze met Kerstmis de geboorte van Jezus Christus herdachten.

Dat doen ze ook, gaf Mo toe. Maar ze zien de lichtjes als een soort teken van hoop in donkere tijden. Net als het Christuskind dat indertijd voor de Joden was. Een teken dat er betere tijden zouden komen, dan die waarin ze toen leefden onder het juk van Romeinse overheersing. In de huidige tijd is het een teken dat er altijd licht komt na de duisternis. Het jaar loopt ten einde. Het is donker en koud buiten. Maar de boom blijft groene takken houden en dat is een teken van leven. Het licht zal altijd terug komen als na de winter de lente komt met nieuw leven. Zo moet je het zien.

Het heeft dus niet echt iets met hun geloof zelf te maken, begreep Elif. Ze vereren het niet, maar het geeft hen gewoon een prettig gevoel.

Ja, zei Mo, het geeft sfeer en gezelligheid in huis.

Salem grijnsde en raadde Mo: Leg haar gelijk ook maar uit wat die kleine takjes in de deuropeningen betekenen.

Mo kleurde licht en begreep Salem 's bedoeling. Hij grijnsde terug en zei:

Die takjes zijn een oud Germaans gebruik. Het wordt mistletoe genoemd en als een man een vrouw onder zo'n tak ontmoet, mag hij haar een kus geven.

Maar andersom ook, betoogde Salem. Op Partner House hangen ook overal van die takjes. De eerste keer wist ik niet wat me overkwam, toen Bella me zomaar een kus gaf in de doorgang van de salon naar de hal. We hadden toen nog geen verkering. Maar Oom Tim en Oom Don en alle

andere mannen deden het ook met alle vrouwen, die ze er tegen kwamen. Het is heel grappig en moet beslist niet als serieuze toenadering gezien worden. Maar vooral Oom Danny kan reuze plagen en bestookte Tante Mary met kussen, terwijl ze het heel druk had. Ze had er al gauw genoeg van en smeerde zijn gezicht vol meel.

Elif keek kritisch van haar broer naar Mo. Maar betekent het, dat ik op moet passen voor elke man die ik hier tegen kan komen?

Nee hoor, lachte Salem. Want de anderen weten heus wel dat jij als net Moslimmeisje, zoiets niet gewend bent. Ze houden altijd rekening met onze gebruiken. Maar pas op voor Mo. Hij zal je best willen zoenen, denk ik.

Mo kleurde weer en Elif glimlachte liefjes: Dan is het maar goed dat ik twee broers hier heb, om mijn eerbaarheid te beschermen.

Ik zal er geen misbruik van maken, beloofde Mo met een rood hoofd. Maar het is niet de reden dat ik jullie hier uitgenodigd heb. Het gaat mij erom dat jullie eens een traditioneel Engels kerstfeest meemaken. Ik weet dat jullie je voorheen altijd afzijdig hielden van Christelijke feesten, maar veel Engelsen gaan met kerstmis helemaal niet naar de kerk. Het is meer een soort familiefeest met veel lekker eten en cadeautjes voor de kinderen, die zogenaamd door een kerstman gebracht worden in een arrenslee, getrokken door rendieren.

Elif keek bedenkelijk, maar Karim reageerde met een lach: Ja, dat verhaal ken ik. Hij komt zogenaamd van de Noordpool en heeft alleen cadeautjes voor de kinderen die lief geweest zijn. Als ze stout zijn, krijgen ze niets, heet het. In werkelijkheid kopen de ouders de cadeautjes en iedereen krijgt ze gewoon, of ze nu stout zijn geweest of niet.

Inderdaad, grijnsde Mo. Maar sommige volwassenen geven elkaar ook cadeaus. Soms heel dure zelfs. Maar dat doen de Partners niet. Die maken allerlei pakjes voor de

kinderen, die ze op kerstochtend onder de boom vinden. Maar dan mogen ze er nog niet aankomen. Pas na het kerstontbijt mogen de pakjes geopend worden. Voor de kleintjes is het heel spannend.

Maar dat heeft dus ook niets met hun geloof te maken, begreep Elif.

Nee, beaamde Mo. Veel Engelsen gaan door het jaar heen al niet vaak naar de kerk, maar soms nog wel met Kerstmis. Maar dat is een uurtje om zich even te verdiepen in de oorspronkelijke kerstgedachte en daarna gaan ze over tot het pakjesfestijn. Van die herinnering aan het Christuskind blijft niet veel hangen, is mijn ervaring. Van de Partners gaan er ook niet veel naar de kerk. Zij geloven wel in God, maar beleven hun geloof op een andere manier. Dat zal ik nog wel eens uitleggen. Maar de Moslims onder hen kunnen daarom gewoon het feest meevieren. Ze vallen echt niet buiten de boot. Iedereen kan gewoon meedoen. Duncan houdt er altijd met het eten rekening mee, dat er geen varkensvlees bij zit. Hij haalt zijn vlees altijd bij een ambachtelijke slager in de stad, die zelf slacht op dezelfde manier als de Moslimslagers doen. Dus in feite is het ook halal. Je kunt gewoon alles eten wat je lekker vindt.

Karim grijnsde. Hij was een smulpaap. Dat is goed om te weten, merkte hij op. Maar wat die cadeautjes betreft: Horen wij ook eigenlijk geen cadeautjes te geven aan de kleintjes?

Dat hoeft niet. Ze krijgen hun pakjes van hun eigen ouders. Die weten precies wat ze graag willen hebben. De opa's en oma's geven ook cadeautjes aan hun kleinkinderen. Maar de anderen niet. Anders krijgen de kinderen zoveel, dat ze niet weten waar ze het eerst mee moeten gaan spelen. We willen ze niet overvoeren met cadeaus. Voor de meesten zullen er twee pakjes zijn, die ook ongeveer allemaal even duur zijn. Ze mogen niet het gevoel krijgen, dat de één

meer krijgt dan de ander. Iedereen is gelijk hier, dus dat moet met de cadeautjes ook zo zijn.

Ik begrijp het, zei Karim. Dat iedereen hier gelijk is, wist ik al. Dat heeft Tom vorig jaar al eens uitgelegd, toen we bespraken hoe we hem voortaan zouden aanspreken. Wij zeiden altijd uit gewoonte Meneer Tom tegen hem. Dat stamde nog uit de tijd dat we bij hem op judoles zaten. Salem deed dat ook heel lang. Maar Bella zei gewoon Tom. Toen ze trouwden, heeft Tom uitgelegd dat iemand met meneer aanspreken wel een teken van respect was, maar dat je dat ook op een andere manier kunt uitdrukken. Door zijn kennis of vaardigheden te erkennen als het er echt toe doet, bijvoorbeeld. Of zijn positie binnen de groep te respecteren en niet eigenwijs te zijn en hem openlijk af te vallen. Door iedereen in zijn waarde te laten en met zijn wensen en vaardigheden rekening te houden, toon je ook respect.

Inderdaad, beaamde Mo. Ik noem hem Pa en spreek hem met u aan, omdat hij nu eenmaal mijn vader is. De oudere Partners worden door iedereen met oom of tante aangesproken en we zeggen ook u tegen hen. Maar de anderen worden gewoon bij de voornaam genoemd. Het stoort mij echt niet, dat jullie gewoon Tom zeggen. Maar hij wordt steeds meer als de leider van de Partners beschouwd vanwege zijn overwicht en zijn vaardigheden, als er ergens iemand geholpen moet worden. Zoals Abdel deed, toen hij Ali op het station vond en voor hem een opvangplek wilde. Hij wendde zich automatisch tot Pa om hulp. Dat doet iedereen de laatste jaren. Hij heeft als vanzelf de plek in de groep overgenomen van Grootvader. Die trad geleidelijk naar de achtergrond toen hij ouder werd en liet de leiding bij acties aan Pa over.

Ja, zei Karim bedachtzaam. Dat verbaast me niets. Maar nu dit kerstfeest. Wat zal onze taak hier zijn? Wordt er nog iets speciaals van ons verwacht?

Nee, lachte Mo. Hooguit dat je goed om je heen kijkt en luistert naar wat gezegd wordt en gewoon meedoet met de anderen. Houd je niet afzijdig, maar probeer je plek in het geheel te vinden. Wees gewoon zo veel mogelijk jezelf. Dat doet iedereen. We hebben hier geen buitenbeentjes. Goed, zei Karim. Ik zie allemaal mensen naar die grote eetzaal gaan. Betekent dat, dat we aan tafel gaan? Ik heb best trek.

Mo lachte. Ja, het is zo ongeveer etenstijd. Laten we maar eens gaan kijken wat Duncan en Thomas voor lekkers gemaakt hebben voor vanavond.

Ze liepen naar de doorgang naar de eetzaal. Daar hing een mistletoe boven en ze zagen dat Danny elke vrouw die er door wilde, een zoen gaf. Elif aarzelde en keek steunzoekend naar Salem, die achter haar liep. Ze wilde duidelijk niet door een tamelijk onbekende man gekust worden. Salem lachte en sloeg zijn arm om haar heen. Toen ze de doorgang bereikten, reikte Danny haar de hand.

Dag Elif, zei hij vriendelijk. Welkom op Aynsford. Heeft Salem je het huis laten zien?

Ja, zei Elif verlegen. Het is heel mooi hier.

Dat vinden wij ook, zei Danny. Heeft hij ook de betekenis van die takjes in de doorgang uitgelegd?

Elif kleurde. Mo zei, dat ik dan gekust mag worden.

Dat is zo, lachte Danny. Maar we willen je niet in verlegenheid brengen, dus op je eerste dag hier zullen we ons netjes gedragen. Je hoeft niet bang te zijn voor opdringerige kerels. Zoek maar een fijn plekje aan tafel met je broers en geniet van de maaltijd. Als je hier wat langer bent, went alles vanzelf.

Ze wierp hem een dankbare glimlach toe en Salem begeleidde haar naar de tafels. De meeste waren rond en ze waren verschillend van grootte. Salem koos er één die voor acht personen was gedekt. Mo en Karim gingen bij hen zitten en Salem hield een plaatsje aan zijn andere

zijde vrij voor zijn vrouw Bella. Even later kwamen ook Abdel en Yasmina bij hen zitten en de kleine Ali wilde naast Abdel zitten. Dat was nog steeds zijn favoriete Partner, zei hij. Want Abdel was als eerste vriendelijk geweest, toen hij weggelopen was bij de man, die beweerde zijn oom te zijn en hem had meegenomen vanuit het opvangcentrum voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Hij kwam net als Abdel uit Syrië en was toen negen geweest. Hij was nu vijftien, maar nog steeds vrij klein en hij had een kinderlijk gezicht. Maar hij was altijd vrolijk, want hij had het prima naar zijn zin bij Emma en Duncan op Aynsford. Het eten was een mix van gerechten uit verschillende culturen. Net als de gasten een mix waren van verschillende bevolkingsgroepen. De meeste leden van de black version kwamen uit Afrikaanse landen en er waren dus ook mensen uit het Midden Oosten. Maar er waren er ook uit Vietnam, uit Guyana en Jamaica en natuurlijk waren er gewone Engelsen. Iedereen deed zich te goed aan de verschillende lekkernijen en de sfeer was gemoedelijk en opgewekt. De kleintjes waren in gespannen verwachting van de cadeautjes. Er lag nog niets onder de kerstboom. Santa Claus zou toch wel komen? Lisa stelde voor wat liedjes te gaan zingen om Santa gunstig te stemmen. Dan zou hij zeker langs komen om cadeautjes voor hen onder de boom te leggen. Dus verkaste de kinderschaar na de maaltijd naar de lobby en zong luidkeels om de kerstman toch maar vooral naar hen toe te lokken. De meeste groteren deden gezellig mee. Maar tegen negen uur was het toch echt bedtijd, vooral voor de kleinsten. De jongste Partner kleinkinderen waren nog maar vier en vijf jaar oud. Ali, de pleegzoon van Emma en Duncan was met zijn vijftien jaar de oudste van het stel. Hij had ijverig meegezongen, want hij was helemaal gewend aan dit jaarlijkse kerstritueel. De hele ploeg ging in één keer naar boven en werd door de moeders en oma's in bed gestopt. Elif was gek op kinderen en paste vaak op die

van Tom en Sigrid. Johnny had haar meegetrokken naar boven. Hij vond het leuk dat ze ook op Aynsford was en wilde door haar ingestopt worden. Ze had de kerstliedjes niet mee kunnen zingen, maar werd aangestoken door de vrolijk gespannen verwachting van de kinderen. Ze knuffelde Johnny en aaide Kirsten over het haar. Toen kwam Oma Lisa nog even om hetzelfde te doen en toen moesten ze echt slapen. De volwassenen gingen weer naar beneden. De mannen hadden intussen de rommel opgeruimd en zaten in de salon. Elif bewonderde nog even de boom en de andere versiering in de lobby en volgde de anderen toen ook daarheen. Maar ze had niet gezien dat Mo haar vanuit de keuken achterna gekomen was. Ze bleef in de deuropening staan en haar blik zocht de ruimte af naar haar broers. Mo wachtte achter haar en legde voorzichtig zijn handen op haar schouders en gaf haar een klein kusje in haar hals. Ze schrok en draaide zich snel om. Mo! Ze kleurde vuurrood en wist even niet wat ze zeggen moest. Ze realiseerde zich ineens dat ze onder dat beruchte takje stond en hij haar dus mocht kussen. Hij had beloofd er geen misbruik van te maken, maar ze had het eigenlijk wel fijn gevonden om door hem gekust te worden. Dat had hij nog niet eerder gedaan.

Ze slikte en vermande zich. Je had beloofd dat je je netjes zou gedragen, zei ze zacht verwijtend.

Mo begreep haar gêne en trok het boetekleed aan.

Het spijt me, lieve Elif, als ik je heb laten schrikken. Maar ik kon de verleiding niet weerstaan. Je ziet er heel lief uit in deze feestelijke jurk en met je haren opgestoken. Ik ben blij dat je je hijab thuis hebt gelaten.

Ik was eerst wel van plan hem te dragen, maar ik was bang dat ik er hier teveel mee uit de toon zou vallen, gaf ze toe.

In dit land mogen vrouwen hun schoonheid tonen, lieve Elif, stelde Mo zachtmoedig. Je hoeft die niet te verbergen onder een doek. Je hebt een mooie ranke hals en die komt

met deze jurk goed tot zijn recht. Ik vind je mooi en lief en wilde je graag kussen.

Elif slikte. Mo had zich nog niet eerder zo duidelijk uitgesproken. Ze was al heel lang gek op hem, maar mocht dat volgens haar cultuur niet laten merken. Ze probeerde zich een houding te geven door te stellen:

Ik ben nu eenmaal geen westers meisje, Mo. Ik ben niet gewend dat de aandacht op mijn uiterlijk is gericht. En als je bepaalde gevoelens voor mij hebt, zou je dat met Salem moeten bespreken. Hij is mijn oudste broer. Of met je vader, omdat die mijn voogd is.

Mo glimlachte. Die weten allebei al lang dat ik een oogje op je heb. Maar Salem is al genoeg verwesterd om het aan ons zelf over te laten. Hij weet dat ik geen misbruik zal maken van je natuurlijke verlegenheid. Die vind ik heel lief en waardevol. Maar je komt komende zomer van school en moet je weg leren vinden in de maatschappij. Die zal geen begrip hebben voor meisjes, die niet voor zichzelf opkomen. Je moet leren van je af te bijten, lieve Elif.

Ze trok haar wenkbrauwen op. Wil je dat ik tegen jou van me afbijt?

Mo lachte vrolijk. Je mag op me oefenen als ik me misdraag, zoals daarnet. Ik had inderdaad beloofd het vandaag niet te doen, maar kuste je toch. Dus mag je me afweren. Maar in de komende dagen zullen meer mannen je proberen te kussen onder de mistletoe. Bedenk maar vast hoe je hen op afstand wilt houden, zonder als preutse moslima over te komen, want dat ben je ook niet. Je bent meer een net ontluikende bloem. Prachtig om naar te kijken, maar nog niet rijp genoeg om geplukt te worden. Ze kleurde om zijn lovende woorden en hij glimlachte vriendelijk. Hij legde zijn arm om haar rug en voerde haar mee door de salon naar waar Karim met Tom en Oom Tim stond te praten.

Karim, je moet beter op je zus passen, grapte Mo. Alle mannen kijken naar haar. Ze is veel te mooi om zonder begeleider rond te lopen.

Karim keek zijn vriend misprijzend aan. Ik doe al een jaar mijn best om alle kerels bij haar vandaan te houden, omdat jij een oogje op haar hebt. Nu heb je de kans om je gevoelens aan haar te openbaren, maar in plaats daarvan beloof je haar niet te kussen onder die mistletoe. Je moet nu eindelijk eens je ware gezicht laten zien, Mo.

Mo kleurde en de andere mannen schoten in de lach. Ook Elif moest glimlachen om Mo 's gêne. Karim had hem flink op zijn plaats gezet. Maar Mo herstelde zich snel.

Ik heb mijn eerste punt al gescoord, bekende hij. En mijn belofte gold alleen vandaag en ik heb hem zelfs al geschonden. Ik heb haar net gekust onder de mistletoe. Maar ik heb Elif ook gewaarschuwd dat ze meer kussen kan verwachten de komende dagen.

Karim keek naar zijn zus. Ze leek wat verlegen met de situatie, maar haar ogen lachten. Het zou wel goed gaan, meende hij. Hij wilde Mo best als schoonbroer. Maar voor Elif kon het geen kwaad als ze ook eens uit haar schulp kwam.

Heeft hij netjes zijn excuses gemaakt, zusje, voor zijn vergrijp?

Elif kleurde alweer, maar wilde zich nu niet laten kennen. Dat heeft hij, gaf ze toe. Maar alleen omdat hij me liet schrikken. Hij had geen spijt van de kus zelf. Hij waarschuwde me inderdaad dat ik er wel meer kan verwachten, de komende dagen. Ook van andere mannen. Ik zal hier goed op mijn tellen moeten passen, maar Mo moet dat zelf ook. Hij heeft best concurrentie hier.

Mo schoot in de lach. Daar ben ik me van bewust, liefje. Gelukkig zijn de meeste mannen hier al netjes getrouwd of hebben hun vriendin eeuwige trouw beloofd. En we zijn Partners hier. Die houden hun beloften doorgaans wel. Dus die concurrentie valt wel mee.

Tom merkte op: Een kus onder de mistletoe is iets anders dan een kus, die je uit liefde krijgt. Iedere man mag je onder de mistletoe kussen, maar het zal een vriendelijk kusje op je wang zijn, zonder verdere bijbedoeling. Je hoeft je er dus niet voor te schamen. Maar als Mo je een kus geeft, moet je wel nadenken over zijn bijbedoeling. Want die heeft hij vast wel.

Ja, gaf Elif toe. Daar heeft hij me voor gewaarschuwd. Maar hij heeft ook gezegd dat ik moet leren van me af te bijten en dat ik op hem mag oefenen als hij zich misdraagt. Ik zal zijn raad maar ter harte nemen, denk ik, want hij was vast goed bedoeld.

Ze glimlachte liefjes naar Mo en de mannen schoten in de lach.

Ik denk dat jullie aan elkaar gewaagd zijn, lachte Tom. Ik denk dat wij ons er maar beter niet mee kunnen bemoeien, Karim. Laat die twee het maar lekker zelf uitzoeken, hoe ze met elkaar omgaan.

Dat lijkt me ook, ja, meende Karim. Maar ik ben wel benieuwd naar je volgende stap, zusje.

Elif keek met haar hoofd schuin van Karim naar Mo.

Ik denk dat ik er nu wijs aan doe, dit gesprek de rug toe te keren en me bij de dames te voegen, zei ze een beetje nuffig. En ze voegde meteen de daad bij het woord. Ze was bang dat het onderwerp te persoonlijk ging worden en wilde voor de mannen niet al haar gedachten en gevoelens prijs geven. Niet voor Mo zich echt had uitgesproken en ze zeker van hem was. Want dat was ze nog steeds niet helemaal.

Ze had de rest van de avond geen last meer van opdringerige mannen. Iedereen ging op tijd naar bed. De volgende morgen lag er een flinke hoeveelheid pakjes onder de grote kerstboom. De kinderen waren er meteen op af gestoven, toen ze beneden kwamen. Kleine William van vijf had zich niet kunnen beheersen en was in zijn pyjamaatje naar beneden gehold om te kijken. Kirsten van

negen was hem achterna gerend om hem tot de orde te roepen, maar Emma was al beneden en lette op dat het geen ruzie werd. Kirsten maande William:

Je mag er nog niet aankomen, Willy. Dat mag pas na het ontbijt.

Ik kijk alleen maar of er iets voor mij bij zit, verdedigde William zich.

Hij kwam snel overeind met een triomfantelijke blik. Die grote blauwe doos is voor mij. Ik hoop dat er een garage in zit. Dan kan ik er al mijn auto's in parkeren.

Kirsten had haar kans ook waargenomen en had een vierkante roze doos gezien, met haar naam erop. Maar ze deed of ze hem niet had gezien. Ze leidde William af door te zeggen:

Misschien zit er wel iets heel anders in. Een racebaan of zo.

William schudde zijn hoofd. Die heb ik niet gevraagd. Ik wilde een garage en Santa Claus weet altijd wat kinderen graag hebben willen. Het is vast een garage.

Hij draaide zich snel om en rende terug naar boven om zijn moeder te vertellen wat hij had ontdekt. Kirsten volgde hem langzamer. Ze was er nog niet van overtuigd dat ze gekregen had wat ze graag wilde. Een roze doos voorspelde niet veel goeds. Als het maar geen balletschoenen waren. Ze had een judopak gevraagd, maar zou dat in een roze doos zitten?

Het ontbijt verliep voor de kinderen onder hoogspanning.

William was niet de enige die ongeduldig was. Toen Emma demonstratief haar vork neerlegde en opstond, holde de hele ploeg naar de lobby om hun eigen pakjes te zoeken.

William juichte toen hij de garage zag die uit de grote blauwe doos kwam en Kirsten zuchtte opgelucht, toen in de roze doos toch een judopak bleek te zitten. Marie Claire kreeg de balletschoenen, die ze zo graag wilde en Robin was blij met de voetbalschoenen. Ieder kind kreeg wat hij graag wilde. Maar behalve iets nuttigs hadden ze ook

allemaal iets om echt mee te spelen gekregen. Dat gingen ze natuurlijk gelijk doen.

Het had die nacht flink gesneeuwd. Er lag een dik pak op het grote grasveld voor het huis en 's middags namen de jongere Partners de kinderen mee naar buiten om samen een flinke sneeuwpop te gaan maken. Ze hadden reuze pret met zijn allen en bij de avondmaaltijd waren de kleintjes moe en rozig van alle drukte en de buitenlucht. Ze gingen tevreden naar bed. Voor hen kon kerstmis niet meer stuk.

Elif had zich ook vermaakt met de kinderen. Ze was vooral gek op de allerkleinsten. Maar ze liet door de wat groteren niet over zich lopen. Ze paste vaak op bij Tom en Sigrid thuis en kon zelfs Kirsten de baas, die van nature nogal bazig was en graag de boventoon voerde. Elif wilde graag kinderverzorgster worden bij een crèche of kinderdagverblijf. Ze had daar al eens met Sigrid over gepraat en ze hadden naar vervolgoedingen gekeken. Elif zou de komende zomer de middelbare school afronden en het was dus zaak zich te oriënteren. Door de opmerking van Mo, realiseerde ze zich dat de maatschappij niet alleen uit kinderen bestond, maar ook uit volwassenen, die het haar nog knap moeilijk zouden kunnen maken. Want in hun wijk was in de afgelopen jaren een soort tweedeling ontstaan tussen Moslims en Christenen. De Moslims waren er nu in de meerderheid, omdat er veel vluchtelingen uit Syrië en Irak waren komen wonen. En dat werd door de Christenen als bedreigend ervaren. Zij probeerden de Moslims uit de beschikbare baantjes te weren. En voor haar vervolgoeding had Elif stageplekken nodig. Liefst natuurlijk een beetje dicht bij huis, maar dat zou moeilijk worden, vreesde ze. Ze moest daar nog eens goed met Sigrid over praten. Intussen oefende ze zich in weerbaar gedrag door de mannen die haar een kus gaven, met een gevat antwoord op hun plaats te zetten. Meestal lukte dat aardig door goed te

luisteren naar hoe de andere dames dat deden. Vooral Emma was daar goed in, merkte ze. Toen Tom haar een kus gaf toen ze de salon in kwam en haar complimenteerde dat ze alles zo goed voor elkaar had, zei ze gevat:

Bedankt voor het compliment, beste Tom. Je kunt me helpen door alvast de tafels te helpen dekken voor de lunch straks.

En toen Danny haar een kus gaf, gaf ze hem een kus terug en zei:

Pas maar goed op Tante Mary, Oompje. Ze krijgt van alle jonge jongens zoenen, zelfs van Sam. Nog even en u krijgt concurrentie.

Danny had gelachen om het idee en was zijn vrouw gaan zoeken om haar een kus te geven. Maar Elif had zelf ook nogal wat kussen in ontvangst moeten nemen. Tom had haar op de wang gekust en een knipoog gegeven en was toen gewoon doorgelopen. Maar Mo had haar ook weer gekust en had om een kus terug gevraagd. Maar die kreeg hij niet zomaar. Ze had hem liefjes aangekeken en gevraagd:

Hoeveel kussen heb je al gegeven vandaag?

Mo had gelachen en gezegd: Ik heb bijna alle vrouwen al gekust, maar lang niet van allemaal een kus terug gekregen. Krijg ik die van jou wel?

Ze had het niet kunnen helpen dat ze moest blozen, want hij had zijn arm om haar rug gelegd en hield hem daar.

Maar ze had hem toch van reплиek gediend.

Als ik voor jou nummer zoveel ben, zal je daar niet op zitten te wachten, denk ik. Maar je kunt hem verdienen door mijn jas voor me te zoeken. Hij hangt ergens in de garderobe.

Mo lachte waardierend. Ik zal je jas halen, als ik mijn kus gehad heb, beloofde hij.

Goed dan, zei Elif, en gaf hem een kusje op zijn wang.

Maar Mo had de kans waargenomen om haar even tegen

zich aan te drukken. Ze had er niets over durven zeggen. Ze wist van zichzelf dat ze daar niet gevat genoeg voor was. Mo ging braaf haar jas halen en ze keek hem na. Hij toonde zijn genegenheid nu openlijk, maar had zich nog steeds niet duidelijk uitgesproken over zijn motieven. Hij maakte haar complimentjes en was aanhalig, maar verder was hij nog niet gekomen. Of was ze te ongeduldig? Mo kwam terug en hielp haar galant in haar jas. Hij had die van zichzelf ook meegenomen. Ze gingen met een heel stel een boswandeling maken. Het was helder weer en het bos was prachtig in de sneeuw. Maar het liep wel zwaar en de meeste mannen hadden de vrouwen een arm gegeven om hen wat te steunen. Elif liep gearmd tussen Karim en Mo. Ze volgden Sam Bofimbe en Wil Snow, die hen over allerlei paden naar mooie doorkijkjes brachten tot ze bij een grote open plek kwamen, waar alleen wat lage struiken en mos groeide.

Hier kwam die bom neer, vertelde Sam, waarmee die lui van Green Life Support Aynsford op wilden blazen afgelopen voorjaar. Er was een enorme krater ontstaan. Er stond hier een oude eik die finaal doormidden was gekliefd door de klap. Hij lag op zijn kant en de wortelstronk had de doorsnee van deze hele open plek. Wil en Eddy en ik moesten hem in tien stukken hakken om hem weg te kunnen krijgen. De stronk dus, de boom zelf was ook heel dik en hoog en we hebben het hout goed kunnen verkopen. We hebben het eerst de gemeente aangeboden, want zij zijn eigenaar van dit bos. Maar ze wilden het niet, zeiden ze. Toen hebben we ze maar wat korting op de arbeidskosten gegeven. Evengoed hebben we er nog een aardige duit aan verdiend om het hier weer toonbaar te maken. Alles om deze plek heen zag er geblakerd uit. Hoe ver zitten we hier van Aynsford? Vroeg Mo. Het hek langs de achterkant ligt veertig meter die kant op, wees Eddy. Wil heeft met een machtige zwaai de zak met

de bom over de bomen heen geworpen. Bij het proefgooien kwam hij maar aan dertig meter.

Die zak met stenen waar ik het eerst mee probeerde, was zwaarder dan de echte bom, stelde Wil. En de bom zat in een rugzak met flinke draagriemen. Daar kon ik beter mee zwaaien om extra vaart aan die zak te geven.

Ze hadden allemaal het verhaal gehoord, dat het afgelopen voorjaar de concurrent van Sam en Eddy wraak wilde, omdat ze een hoop klandizie aan hen waren verloren. Het waren leden van een rechts extremistische cel geweest en het feit dat hun concurrent door een zwarte en een Aziatische man werd geleid, had veel kwaad bloed gezet. Toen ze ook nog een erkende homo in dienst namen, was de maat vol geweest. Ze hadden zich willen profileren bij hun achterban en een bom in elkaar geknutseld om Aynsford te verwoesten. Tom had hun plan ontdekt en zijn familie en Scotland Yard gewaarschuwd. Hij had een plan gemaakt om zowel de bommengooier zelf, als de overige leden van de cel te ontmaskeren. Een onderdeel van het plan was om de bom met een grote boog het bos in te gooien. Dat had Wil gedaan. Hij was ooit de beste pitcher van Birmingham geweest en had zichzelf overtroffen met die worp. Hij was er best trots op dat het zo goed gelukt was. Hij had Aynsford gered en ze hadden er nog geld aan verdiend ook.

Later op de terugweg naar het landhuis liepen Karim, Mo en Elif achteraan de groep. Karim merkte op:

Hoe komt het toch, Mo, dat telkens als de Partners iemand in hun gelederen opnemen, die persoon lijkt op te bloeien en een gelukkiger mens wordt? Het lukt jullie telkens opnieuw, heb ik gemerkt. Wat is het geheim?

Mo glimlachte even. Hij voelde trots om deze erkenning van hun levensovertuiging door zijn vriend.

Je kent onze opvatting over liefde en respect toch? Merkte hij op.

Jawel, maar dat komt vooral tot uiting in de dagelijkse praktijk, stelde Karim. Maar volgens mij komt er toch meer bij kijken dan iemand vriendelijk en gelijkwaardig behandelen.

Dat is wel zo, gaf Mo toe. Hij dacht even na. Het is de kunst om het zo in de praktijk te brengen, dat die persoon boven zijn oude zelf uitgroeit en een beter mens wordt. De meeste Partners waren ooit kwetsbare mensen, die speciale zorg of bescherming nodig hadden. Die vonden ze binnen de Partner familie. Ze konden bij hen zichzelf zijn en gingen nadenken over hun leven en wat ze er mee wilden. En Grootvader hielp hen daarbij, door hen figuurlijk bij de hand te nemen en hen de mogelijkheden van het leven te laten ontdekken. Maar daarna liet hij hen zelf de keus maken welke weg ze wilden volgen. Door de liefde en het respect dat ze van de bewoners van Partner House ondervonden, wilden ze ook worden als zij. Ze trokken zich op aan Grootvader en Oom Don en de anderen. Want ze wilden hun weldoeners niet teleur stellen. Doordat ze leerden niet alleen liefde te ontvangen, maar het ook terug te geven, voelden ze zich gelukkiger en kwamen ook beter tot hun recht. Het is een proces van innerlijke groei.

Werkt dat altijd? Vroeg Karim.

Dat weet ik niet, gaf Mo toe, maar ik denk bij de meeste mensen wel. Iedereen heeft goede en slechte eigenschappen. Door kritisch naar jezelf te kijken, leer je die te erkennen. Als je leert eerlijk te oordelen over jezelf, kun je ook tegenover een ander je fouten wel toegeven. In een liefdevolle omgeving is dat niet zo moeilijk. En kun je ook aan jezelf gaan schaven. Je hoeft niet in één keer alles goed te doen. Het is een proces. Je mag best eens een terugval hebben. Maar dan was Grootvader wel streng en zei het je ronduit. Het gaat om de liefdevolle bescherming onder een streng maar rechtvaardig dak. Zo heeft hij het bij iedereen in feite gedaan. De één zal wat meer sturing

nodig gehad hebben dan de ander, maar in feite komt het daar wel op neer, denk ik.

Karim knikte peinzend. Ja, ik denk dat je daar wel gelijk in hebt. Je vader doet het ook zo. Als hij iemand geholpen heeft, blijft die contact met hem houden. Of hij met hen. Hij laat ze daarna niet aan hun lot over. Hij blijft met ze in gesprek. Zoals met Salem en met Aisha en Hafid. Maar in feite ook met mij en Elif. Ik heb me altijd thuis gevoeld bij jullie. Ik was er net zo graag als bij mijn eigen familie. Dat kwam toch vooral door de houding van jouw vader. Ik kon met al mijn vragen bij hem terecht. Aan mijn moeder had ik niets en Salem zat jarenlang in de gevangenis. Moeder kraakte Hafid altijd af en Aisha had het daar heel moeilijk mee. Maar jouw vader steunde hem wel en hij kreeg toch de leiding bij ons thuis, toen ze daar nog inwoonden. Vooral door die reis naar Qatar, die ze samen gemaakt hebben, is Hafid innerlijk gegroeid. Dat heb ik duidelijk gemerkt nadat ze weer terug waren. Maar toen Salem weer thuis kwam, gingen Hafid en Aisha kort daarna op zichzelf wonen. Toen had Salem ook nog veel steun nodig om zijn draai thuis weer te vinden. Die kreeg hij ook. Zowel van je vader als van je grootvader. En Elif mocht ook gewoon bij jullie thuis komen en kon met haar vragen bij jouw moeder terecht. Dat is ook een Partner. Zij voelt zich ook thuis bij jullie, toch Elif?

Ja, zeker wel, gaf Elif toe. Jouw moeder helpt me met alles, wat ik niet aan je vader durf te vragen. Over vrouwenzaken en zo.

Ze kleurde maar ging dapper verder. Maar toen Moeder dood was, heeft je vader ons echt helemaal onder zijn hoede genomen. Hij heeft voor ons gepleit bij de Voogdijraad, anders hadden Karim en ik niet samen in huis mogen blijven wonen. Hij vond het belangrijk voor mij om in mijn eigen omgeving te blijven en hield van een afstandje alles in de gaten. En het werkte goed. Ik voel me veel zekerder van mezelf dan vroeger. Toen was ik vaak

heel bang. Vooral na die overval bij ons thuis door die terrorist, die dat sierraad uit Qatar wilde hebben. Je vader heeft ons toen gered, maar ook daarna gestimuleerd dat ik erover moest praten met Aisha en met je moeder. Ik durfde er zelfs met hem over te praten. Daarna was ik niet meer zo bang en durfde meer dingen zelfstandig te gaan doen. Als je het over innerlijke groei hebt, dan heeft hij zeker veel voor me betekent en dat doet hij eigenlijk nog steeds.

Daar ben ik blij om, lieverd, zei Mo warm.

Karim wierp zijn vriend even een blik toe, maar keek toen weer voor zich uit en zei peinzend:

Ik heb zelf gelukkig niet zoveel angstige momenten beleefd in mijn leven. Toen met die overval was ik bij jullie thuis.

Alleen toen Achmed net terug was uit Syrië en Salem opstookte om dat jongetje dood te schieten, dat wel over mocht naar de tweede klas en ik niet. Toen was ik wel bang. Niet voor mezelf maar voor Salem. Of eigenlijk wel voor mezelf, want Salem was eerst mijn steunpilaar en die ging ineens van die enge dingen doen. Gelukkig heeft jouw vader toen ingegrepen en nadat Salem opgepakt was, mocht ik een tijdje bij jullie logeren. Ik was nog heel kinderlijk toen, veel meer dan jij. Ik leunde vanaf die tijd op jou en je vader en later ook op Hafid. Dat is ook een fijn mens. Jullie hielpen me allemaal. Zowel met mijn studie als met mijn persoonlijke ontwikkeling. Ik had het er moeilijk mee, dat we nagewezen werden in de wijk om wat Salem gedaan had. Maar je vader heeft me uitgelegd hoe het kwam, dat Salem ineens gewelddadig was geworden. Dat paste helemaal niet bij hem. Hij was altijd vriendelijk. Ik ben blij dat ik mee mocht om hem te bezoeken in de gevangenis en dat we onderweg dan van die goede gesprekken hadden. Het heeft ervoor gezorgd, dat we als gezin toch bij elkaar bleven horen, ondanks alle problemen. Salem is ook gegroeid in de gevangenis. Hij is evenwichtiger geworden en een doorzetter. Ik kan me ook aan hem optrekken. Hij heeft voor geld gezorgd zodat ik

kon studeren. Daar ben ik hem dankbaar voor. Ik heb altijd architect willen worden. Dat wist hij. Ik wilde mooie gebouwen maken, zei ik altijd.

Karim lachte even om zijn eigen gevoelens. Hij was geen onzeker kind meer, maar een man op de drempel van de volwassenheid. Hij keek op.

Over studie gesproken. Ik zou Abdel nog proberen te strikken, om foto's te maken als ik afstudeer. Als ik dat nu niet doe, smeert hij hem natuurlijk weer naar een of ander ver oord. Ik ga het hem gelijk vragen.

Karim versnelde zijn pas om Abdel in te halen, die een eind voor hen uit liep. Mo legde zijn arm om de rug van Elif om haar voort te helpen door de dikke laag sneeuw. Ze zwegen even. Elif merkte peinzend op:

Het duurt nog meer dan een jaar voor hij afstudeert.

Mo glimlachte. Hij is een goede vriend en een begrijpende broer.

Elif keek hem onderzoekend aan. Ze begreep wat hij bedoelde. Haar hart klopte wild, maar ze probeerde kalm te blijven en af te wachten. Mo keek op haar neer en zei zacht:

Ik houd van je, Elif. Ik vind je heel lief en mooi. Ik zou je graag als vrouw willen, als je zover bent dat jij het ook wilt.

Elif keek naar hem op, maar ze vertrouwde haar stem niet.

Ze moest een paar keer slikken, voor ze zachtjes uit kon brengen: Ik houd ook van jou, Mo.

Hij glimlachte opgelucht. Daar ben ik blij om, lieverd. Ik durfde het je eerst niet te zeggen. Ik was bang je af te schrikken. Maar je bent inderdaad innerlijk gegroeid de laatste tijd. Mag ik je een kus geven? Een echte, deze keer. Niet zo'n speels kusje als onder de mistletoe. Mag dat?

Ze knikte ademloos. Nu ging het eindelijk gebeuren. Mo boog zich voorover en beroerde haar lippen met de zijne. Het was een eerste voorzichtige aanraking. Ze zuchtte gelukkig. Hij kuste haar weer, wat langer nu.

Dit is heel fijn, mijn liefste, zei hij zacht. Wil je mij ook eens kussen?

Elif deed het. Eerst heel voorzichtig, maar het voelde heerlijk. Als vanzelf vonden hun lippen elkaar weer in een steeds langere kus vol tederheid en verlangen naar nog meer. Ze stonden in de sneeuw met hun armen om elkaar heen. Ze hadden geen oog meer voor hun omgeving en verloren zich helemaal in elkaar. Maar na een tijdje kwam Karim terug lopen en tikte Mo op de schouder.

Ik wil geen spelbreker zijn, torteltjes, maar iedereen is al lang binnen en ze vragen zich af wat jullie aan het doen zijn. Moet ik ze een blijde boodschap gaan brengen of komen jullie het zelf vertellen?

Mo keek op en lachte. Ik had er geen erg in, dat iedereen al weg was. We komen wel mee. Het wordt koud als je hier een tijd stil staat. Kom schat.

Hij legde zijn arm weer om Elif heen en voerde haar mee. Karim hoefde haar nu geen arm meer te geven. Ze had genoeg aan Mo. Ze liep dicht tegen hem aan en voelde zich heel gelukkig.

De rest van hun tijd op Aynsford beleefden ze in een droom. De familie was vol begrip voor hun net ontluikende liefde en liet ze hun gang gaan. Maar Mo dwong zichzelf niet te hard van stapel te lopen. Hij moest zich netjes blijven gedragen. Ze mochten elkaar alleen kussen en strelen, verder niet. Hij was een gelovige Moslim en Elif een net meisje. Het zou nog even duren voor ze konden trouwen en dan moest ze nog wel maagd zijn. Dat hoorde zo, vond hij. Elif was er blij om. Ze vond Mo lief en begrijpend en was trots op hem, dat hij dit voor haar over had. Maar eigenlijk had ze niet anders van hem verwacht. Hij was een fijn mens en ze hield heel veel van hem. Maar hij studeerde nog en verdiende nog niets. En Elif zat nog op school. Ze moest ook eerst haar studie afmaken. Als ze allebei klaar waren, zouden ze trouwen. Niet eerder. Maar

hun band kon intussen wel verder groeien. Daar vertrouwden ze allebei op.

Er verstreken enige maanden. Op een zonnige zondagmiddag in maart gingen Tom, Mo en Karim samen de stad in om te shoppen. Ze hadden alle drie wel één en ander nodig aan shirts en broeken. Ze besloten naar het winkelgebied bij Covent Garden te gaan. Het winkelcentrum zelf was meer voor toeristen, maar in de straten er achter waren veel kleinere kledingzaakjes waar voor niet te veel geld, kwalitatief goede kleding werd verkocht. Ze gingen als gewoonlijk met de ondergrondse en stapten uit bij Covent Garden. Terwijl ze door de straatjes wandelden, werden ze opgeschrikt door een serie knallen. Het kwam ergens vanachter de rij huizen vandaan. De mannen keken elkaar aan.

Dat is geweervuur, zei Tom. Een automatisch geweer. Het komt vanuit die straat, zei Karim en wees.

We moeten gaan kijken, zei Mo en liep meteen die kant op. De andere twee volgden hem snel en ze kwamen aan een klein plein. Tom trok de jongens meteen aan de arm achteruit. Midden op het plein liep een vent met een automatisch geweer en schoot op alles wat bewoog. Er lagen verscheidene lichamen op de grond. Tom trok de jongens in een portiek. In de verte hoorden ze al sirenes van politie en ambulance naderen. Terwijl ze wachtten, bekeek Tom de situatie kritisch. Wat konden ze het beste doen? Weglopen kwam niet bij hem op. Hier waren mensen in gevaar en ze moesten helpen, maar hoe? Hij had geen wapen. Met lege handen begin je niets tegen een man met een geweer. Hij keek hoe de man zich over het plein bewoog. Hij was geheel in het zwart gekleed en droeg een zwarte bivakmuts, die zijn gezicht bedekte. Hij verplaatste zich doelgericht over het plein om zoveel mogelijk slachtoffers te maken. Tom zag allerlei mensen weggedoken in portieken en achter auto's. De sirenes

verstomden vlak om de hoek waar zij in de portiek stonden. Tom waagde een blik op straat en zag een bekend gezicht. Niet zijn vriend Steve Johnson leidde de actie, maar Andrew Leyton. Die kende hij nog van een aantal jaren geleden. Hij was de broer van de man, die de jongens en meisjes van de black version in een bordeel tot gewelddadige seks had gedwongen. Tom had hem op het hoofdbureau van Scotland Yard voor het eerst gezien. Tony had geholpen een compositiefoto van de man te maken en hij leek als twee druppels water op de hoofdinspecteur. Maar het bleek om diens tweelingbroer George te gaan. Tom had geholpen die man te arresteren. Daarna had hij Andrew Leyton nog wel een paar maal gezien, maar nooit met hem samengewerkt. Nu riep hij hem aan:

Hoofdinspecteur Leyton! Hierheen, alstublieft.

Leyton keek op. Hij herkende Tom en dook snel bij hen de portiek in. Een kogelregen achtervolgde hem.

Jij bent Kingston, is het niet? Ben je hier al lang?

Net nadat het schieten begon, vertelde Tom. Hij gaat doelgericht te werk. Iedereen die zich vertoont, wordt neergeknald. Hij let overal op en maakt niet zomaar een rondgang over het plein. Hij daagt ons uit om in de tegenaanval te gaan. Hij wil zo veel mogelijk slachtoffers maken.

Leyton keek grimmig. Zijn ogen gleden over het plein en registreerden de verschillende slachtoffers en de positie van de schutter. Ineens riep Mo uit:

Pa! Kijk, daarginds. Een paar kinderen kruipen onder dat lichaam uit. Het moet bovenop hen gevallen zijn, toen het neergemaaid werd.

Tom keek en de angst sloeg hem om het hart. Twee jongetjes van hooguit een jaar of vijf, zaten geknield bij het lichaam van een man, waarschijnlijk hun vader. Het ene kind huilde openlijk, de ander keek angstig rond. Het was een kwestie van seconden of ze zouden worden gezien

door de schutter en ook neergeschoten worden. Mo aarzelde niet en zei:

We moeten ze daar weg halen, voor hij ze ontdekt. Kom mee, Karim.

Wacht Mo! Riep Tom nog, maar de jongens waren de portiek al uit en renden voorover gebogen langs de rij auto's naar de andere kant van het plein. Tom richtte zich snel tot Leyton:

We moeten ze dekking geven. Hebt u een wapen voor me?

Leyton aarzelde. Hij kende Tom niet persoonlijk, maar had in het teamoverleg op de Yard van zijn collega Johnson genoeg verhalen over de man gehoord. Hij was een ervaren vechter en scherpschutter en ging altijd planmatig te werk. Maar het was riskant om hem zijn wapen te geven. Hij bleef wel zelf verantwoordelijk voor de gevolgen. Snel, hoofdinspecteur, drong Tom aan.

Leyton waagde de gok en gaf hem zijn dienstwapen. Tom dook de portiek uit en rende langs een paar auto's naar een plek vlakbij de schutter. Maar hij schoot hem niet meteen neer. Hij loste eerst een waarschuwingsschot om de aandacht van de man af te leiden van wat er achter hem gebeurde. Mo en Karim hadden de kinderen bereikt en bukten zich om hen op te pakken. De schutter had nog niets in de gaten en richtte zijn aandacht op Tom. Die liet zich even zien, maar dook gelijk weer achter een auto weg. De man loste een kort salvo in zijn richting. Mo en Karim namen elk een kind in hun armen en renden ermee een steeg in aan die kant van het plein. Maar de schutter zag hen waarschijnlijk in de weerspiegeling van een ruit, want hij draaide zich bliksemsnel om en loste een salvo achter hen aan. Stukken steen vlogen uit de muur naast Karim, maar ze werden niet geraakt. De man draaide zich weer om. Hij begreep duidelijk dat hij afgeleid was van een reddingsactie en dat stond hem niet aan. Hij kwam nu bewust op Tom af. Hij maakte een omtrekkende beweging

naar rechts om hem in het vizier te krijgen. Maar Tom bleef niet stil op hem wachten. Hij bewoog zich behoedzaam naar de achterkant van de auto en kwam toen ineens omhoog. Een enkel schot was genoeg. De kogel raakte de man tussen de ogen en hij ging neer. Meteen kwamen van verschillende kanten agenten te voorschijn, die het lichaam omsingelden. Leyton dook naast Tom op.

Goed schot, Kingston.

Tom grijnsde en gaf de man zijn wapen terug.

Ik ga kijken waar de jongens met die kinderen heen zijn gegaan, meldde hij. Leyton zou nog wel even zijn handen vol hebben aan de hele toestand. Tom liep snel naar de steeg waar de jongens in verdwenen waren. Verderop was een dwarsstraat, die uitkwam op de straat waar ze oorspronkelijk hadden gelopen. Hij vond de jongens met de kinderen bij een ambulance. Ze mankeerden gelukkig niets, maar de kinderen waren erg overstuurd. De ene huilde onophoudelijk. Een ambulancebroeder probeerde hem te troosten, maar kon niet tot het kind doordringen. Karim zat met het andere jongetje op schoot op een muurtje. Tom boog zich over het kind en vroeg vriendelijk: Hoe heet je, jongen?

Het kind keek hem met grote ogen ernstig aan. David, zei hij zacht.

Is dat je broertje? Tom wees op het andere kind. De jongen knikte.

Hoe heet je broertje? Vroeg Tom vriendelijk.

Benjamin.

Goed, zei Tom. Blijf maar rustig zitten, David. Alles komt goed.

Hij boog zich over het huilende jongetje en streekte met de rug van zijn hand over zijn wangetje, dat nat was van de tranen.

Benji, zei Tom zacht. Benji, luister eens naar me.

Het kind keek hem huilend aan. Tom glimlachte naar hem en zei zacht:

Je hoeft niet meer bang te zijn, Benji. Die akelige man zal je geen kwaad meer doen.

Hij heeft Vader neergeschoten, hilde Benjamin. Hij viel bovenop ons.

Ik heb het gezien, zei Tom begrijpend, maar hij zal jou en David niets doen. Hij is zijn geweer kwijt en is nu ongevaarlijk. Durf je mee te gaan kijken? David gaat ook mee.

De ambulancebroeder protesteerde. Dat mag niet. Ze moeten hier blijven.

Hij moet zijn angst overwinnen, zei Tom dringend. Anders raakt hij het dreigingsbeeld niet kwijt. Er zal niets gebeuren. Kom maar, Benji. David, ga je ook mee?

Tom tilde Benjamin uit de armen van de broeder en stak een hand uit naar het andere kind. Met één kind op zijn arm en de andere aan de hand, liep hij de straat naar het plein weer in. Karim en Mo gingen mee. David hield Tom 's hand stevig vast. Hij was best bang, maar wilde dat niet laten merken. Karim kwam naast hem en pakte zijn andere hand. Samen liepen ze het plein op naar het lichaam van de schutter. Toen ze het naderden, keek Leyton op.

Zijn de kinderen ongedeerd? Vroeg hij.

Ja, zei Tom, ze zijn alleen nog erg bang.

Hij bleef op enige afstand van het lichaam van de schutter staan. De kinderen keken. Benjamin snuffte op Tom 's arm.

David zei zacht:

Hij heeft een gat in zijn voorhoofd, net als Vader.

Ja, beaamde Tom. Dat heb ik gedaan om hem te stoppen.

Hij kan nu niemand meer kwaad doen.

Benjamin snikte: Ik wil naar mijn vader. Hij duwde zijn hoofd in de kraag van Tom 's jack. Hij wilde niet meer naar de dode schutter kijken.

Goed, zei Tom. Hij draaide zich om en ze liepen naar waar het lichaam van de vader lag. Tom hurkte er naast en zette Benjamin op zijn knie. David stond dicht naast hem en hield Tom 's mouw vast. Ze keken naar het lichaam. Ze

zagen het gat in diens hoofd. De kogel had een deel van het voorhoofd weggeslagen. Mo trok zijn jas uit en legde het over het lichaam van de man. Hij keek bezorgd. Was het verstandig om die kinderen met dit beeld te confronteren? Maar doorgaans wist Pa wel wat het beste was. Hij zei niets en wachtte af. Tom vroeg zacht:

Is jullie moeder thuis?

Moeder is ook dood, zei David. Vorig jaar, bij een bomaanslag in Jeruzalem.

Mo schrok en keek ontzet naar de kinderen. Tom bleef rustig en zei:

Dat is heel erg, jongens. Hebben jullie hier nog andere familie wonen?

Nee, zei David kleintjes. Na de bomaanslag zijn we hierheen verhuisd. Maar we hebben geen familie meer.

In Israel ook niet?

Nee, helemaal nergens.

Het kind slikte en er liepen nu ook bij hem tranen over zijn wangen. Mo kon het niet aanzien. Hij hurkte naast hem en sloeg een arm om hem heen.

Dan zullen wij wel voor jullie zorgen, David, zei hij troostend. Jullie hoeven niet meer bang te zijn. Wij zullen goed voor jullie zorgen, heus waar. Kom maar.

Mo tilde de jongen op zijn arm. Tom kwam overeind met Benjamin op zijn arm en ze liepen naar Leyton, die zijn mannen instrueerde.

Hoofdinspecteur, deze kinderen hebben verder geen familie, buiten hun vader die ginds dood ligt. Wij nemen ze mee naar huis om voor ze te zorgen. Zal ik het melden bij Jeugdzorg of doet u dat?

Leyton dacht na. Hoe heten ze?

David en Benjamin, zei Tom. Hij keek naar David. Hoe is jullie familienaam?

Suzsman, zei David.

En waar wonen jullie?

Lampard Road nummer 12, antwoordde David braaf.

Leyton en Tom keken elkaar aan en dachten hetzelfde. Dat was in de Joodse wijk rond Stamford Hill. Maar Tom had al begrepen dat dit Joodse kinderen waren. Ze hadden duidelijk Joodse namen en de vader had de bekende lange krullen gehad, die orthodoxe Joden kenmerkten. Maar hun afkomst was verder voor hem niet belangrijk.

Mogen we ze meenemen, Hoofdinspecteur? Vroeg hij netjes.

Leyton knikte bedachtzaam. Ja, doe dat maar. Ik zal het wel melden. Je krijgt vanzelf bericht over wat er verder met ze moet gebeuren.

Goed, zei Tom. Kom jongens. We gaan naar huis.

Bedankt, Leyton. Groet Johnson van me.

Ze liepen het plein af. Tom bleef Benjamin op de arm dragen en Mo droeg David. Ze gingen terug naar de ondergrondse bij Covent Garden en namen een trein richting Ilford. Onderweg vertelde Tom aan de kinderen hoe ze heetten. Benjamin was wat gekalmeerd, maar keek nog steeds bang. David was duidelijk ook bang, maar had zichzelf beter onder controle. Tom vroeg hoe oud ze waren.

Vijf, zei David. We zijn een tweeling, maar ik ben de oudste.

Hij zuchtte. Nu moet ik op Benji passen.

Het kind slikte. Hij had een brok in zijn keel en begon zacht te huilen. Mo drukte hem aan zijn borst en troostte hem.

Je mag op hem passen, David, zei hij zacht, maar wij zullen je helpen. Wij zullen voor jullie alle twee zorgen. Je hoeft niet meer bang te zijn. Jullie zijn heus veilig bij ons. Maar Vader is dood, hilde Benjamin. En Moeder ook al. Iedereen gaat dood.

Maar jullie niet, jongens, zei Tom ernstig. En wij ook niet.

Wij blijven leven om voor jullie te zorgen. Daar mag je op vertrouwen. We zullen jullie niet alleen laten. Het is heel erg wat er gebeurd is, maar het is voorbij. Jullie vader en

moeder zijn nu bij God. Die zal voor hen zorgen en wij zorgen voor jullie. Dat beloof ik je.

David keek hem met betraande ogen aan. Hij snuften. Maar wij kennen jullie helemaal niet. En Vader heeft gezegd, dat we niet met vreemde mannen mee mogen gaan. Dat is gevaarlijk.

Daar heeft je vader helemaal gelijk in, zei Tom begrijpend. Maar er zal toch iemand voor jullie moeten zorgen. Dat kun je nog niet zelf. Jullie hebben eten nodig en een plek om te slapen. En andere kinderen om mee te spelen. Ik heb een zontje van zes en een dochter van negen jaar. Jullie zullen het wel met elkaar kunnen vinden, denk ik. En ik heb een heel lieve vrouw, die ook wel voor jullie zal willen zorgen.

Vast wel, zei Mo en aaide David geruststellend over zijn ruggetje. Het kind was mager, maar niet ondervoed. Hij had kinderlijk ronde wangen en blauwe ogen, die ernstig de wereld in keken. Mo begreep dat David al eerder de verantwoordelijkheid voor zijn broertje had gevoeld, omdat hij net iets ouder was. Ze hadden al meer angstige momenten meegemaakt. Hij was daar wel nieuwsgierig naar, maar wilde er nu niet naar vragen. De kinderen moesten eerst dit verschrikkelijke verwerken.

Ze kwamen thuis bij Sigrid en de kinderen en Tom vertelde wat er gebeurd was. Sigrid was geschokt.

Och, arme kinderen. Kom maar gauw hier in de kamer. Ga maar zitten, David.

Ze nam Benjamin van Tom over en nam hem op schoot. Ze hielp hem uit zijn jasje en Mo hielp David. Ze kregen wat te drinken en elk een dikke plak cake. Geleidelijk kalmeerden de kinderen wat. Karim was er wel steeds bij gebleven, maar vond het nu tijd om naar huis te gaan. Hij zou het hele verhaal aan Elif vertellen. Maar in de gang klampte hij Tom nog even aan.

Het is heel erg, wat er gebeurd is. Als je hulp nodig hebt voor die kinderen, zullen Elif en ik ook helpen. Dat het

Joodse kinderen zijn, maakt niets uit. Ze zijn alleen op de wereld en hebben onze steun nodig.

Tom glimlachte waardierend. Heel goed, Karim. Ik ben blij dat je het zo nadrukkelijk zegt. Ik heb vertrouwen in jullie. We zullen samen voor hen zorgen. Als dat tenminste mag van de Voogdijraad. Die moeten daarover beslissen. Maar dat kan een tijdje duren. Voorlopig blijven ze in ieder geval hier. Ze moeten over hun angst heen komen en alles verwerken wat er gebeurd is. Dat kost tijd en een hoop geduld, waarschijnlijk. Maar ze zijn nog jong. Ze zullen ons leren vertrouwen en op ons gaan leunen. Dat is goed. We zullen ze een nieuw thuis geven.

Daar ben ik blij om, Tom, zuchtte Karim. Ik ben blij dat we ze er levend vandaan gekregen hebben. Maar het scheelde maar een haartje. Hij had ons bijna te pakken. Maar jullie werden niet geraakt, gelukkig. Ik vond jullie heel dapper. Jullie hebben het prima gedaan. Ik ben trots op jullie. Ga nu maar naar Elif en vertel haar alles. We wachten gewoon af tot we iets van de Voogdijraad horen. Intussen maken ze deel uit van ons gezin. Een zo normaal mogelijk gezinsleven zal hen helpen over dit gebeuren heen te komen.

Ja, ik denk ook, dat dat het beste is. Ik ga er vandoor. Ik zie jullie morgen weer, denk ik.

Dat is goed, jongen. Tot ziens.

Kirsten en Johnny hadden met grote ogen geluisterd naar wat er met deze twee kinderen gebeurd was. Kirsten was van nature niet snel geneigd zich in de gevoelens van een ander kind te verdiepen, maar door dit verhaal werd ze geraakt. Ze bekeek de jongetjes met een ernstig gezicht. Dat hun vader voor hun ogen was doodgeschoten en bovenop hen was gevallen, vond ze heel akelig. Een angstgevoel kende ze niet, maar ze was wel eens heel erg geschrokken van een enorme knal vlakbij haar en in haar fantasie hoorde ze die knal weer en ze stelde zich voor dat haar vader ineens onder het bloed zou zitten. Ze rilde van

afschuw bij die gedachte. En deze jongetjes waren veel kleiner dan zij. Ze vond het heel zelig voor hen.

Johnny was op zijn manier ook erg begaan met deze twee jongetjes. Toen ze wat gekalmeerd waren en wat gegeten hadden, ging hij voorzichtig naar Benjamin toe en vroeg aarzelend:

Wil je met mijn autootjes spelen? Ik heb een heleboel autootjes boven. Zullen we daarmee gaan spelen? Benjamin keek aarzelend naar zijn broertje. Zouden ze dat gaan doen? David beet op zijn lip en keek naar Tom.

Mogen wij met zijn autootjes spelen?

Natuurlijk mag dat, zei Tom vriendelijk. Johnny heeft er een heleboel. Ga maar met hem mee naar boven. Hij heeft in zijn kamer een soort stratenplan waar je heel fijn mee kunt spelen. Toe maar. Wijs ze de weg maar, Johnny.

Johnny ging hen voor naar boven. Tom liep even achter de kinderen aan om te kijken of alles goed ging. Sigrid ging eten klaar maken. In een hoek van Johnny 's kamer lag op de grond een grote rubber mat waar een stratenplan op gedrukt was. Hij trok gelijk een groot krat vol autootjes tevoorschijn en begon ze er één voor één uit te halen.

David en Benjamin knielden naast de mat en bekeken alles met ernstige gezichtjes. Ze begonnen de autootjes langs de straten te parkeren. Er was een politieauto en een ambulance bij. David zette die met een ernstig gezicht opzij. Die hoorden niet langs de straat geparkeerd te staan. Hij bekeek wat er voor hem lag en merkte op:

Toen wij daar liepen naar die winkel, kwam hij hier ineens tussen die auto's vandaan en schoot op Vader. Wij liepen vlak voor hem en hij viel over ons heen. Hij was heel zwaar. We konden hem niet omhoog duwen om los te komen. We riepen dat hij van ons af moest gaan, maar dat gebeurde niet. Toen hebben we ons onder hem vandaan getrokken. Toen we los waren, bewoog hij nog steeds niet. Ik schudde aan zijn schouder en toen rolde zijn hoofd opzij. Er zat een groot gat in zijn voorhoofd. Kirsten en Johnny

luisterden met een bedrukt gezicht. Tom was in de deuropening blijven wachten om te kijken hoe het zou gaan. Kirsten vroeg:

Kwam de politie jullie helpen?

David dacht daar over na. We keken naar Vader. Er was een heleboel lawaai. Knallen en gegil. Toen kwamen Mo en Karim en tilden ons op en renden met ons een straat in. Ik wilde bij Vader blijven, zei Benjamin. Maar Mo hield me heel stijf vast en holde heel hard. Ik moest me goed vasthouden, anders zou ik vallen. En toen kwamen we bij een ziekenauto en Mo gaf me aan een andere man. Ik wilde nog steeds naar Vader, maar ik wist niet waar die gebleven was.

Maar toen kwam Tom, ging David verder en die nam ons mee terug naar die straat en liet ons naar die man kijken, die Vader had dood geschoten. Hij was ook dood. Dat had Tom gedaan, zei hij.

Dan kon hij jullie dus geen kwaad meer doen, begreep Kirsten.

Nee, gelukkig niet, zei David. Maar hij had Vader al doodgeschoten. En die kan niet meer levend worden. Vader is nu bij God, zei Benjamin. Dat heeft Tom gezegd. Als hij bij God is, zei Kirsten, dan is hij vast gelukkig. Moeder is ook bij God, zei Benjamin. Dan zijn zij bij elkaar. Maar wij zijn hier. Ik wil ook bij God zijn, als Vader en Moeder daar zijn.

Maar dat kan niet, zei David. Wij gaan niet dood. Wij leven en zijn hier en zij zijn daar. We zullen het zonder hen moeten doen.

Maar nu jullie hier zijn, merkte Johnny slim op, zijn jullie bij ons. En onze papa en mama kunnen ook jullie vader en moeder zijn. Dan hebben jullie toch weer een vader en moeder, die voor jullie zorgen. En onze papa en mama zijn heel lief hoor. Papa is heel sterk en mama kan lekker koken. En ze kunnen verhaaltjes vertellen en we mogen samen spelen. Dat is leuk. En 's middags is Elif er bijna

altijd. Die is ook lief. Elif past vaak op ons als papa en mama allebei moeten werken. En Karim komt ook vaak met ons mee eten. En in het weekend is Mo er ook. Dan zijn we met een heleboel, dat is leuk. Echt waar. Benjamin keek hoopvol. Zou er weer iets leuks kunnen gebeuren? David keek ernstig. Zouden Tom en Sigrid hun vader en moeder kunnen worden? Hij wist niet of hij dat wilde, maar hij begreep wel dat zijn eigen vader en moeder niet terug kwamen. En ze moesten toch eigenlijk wel een vader en een moeder hebben. En Tom had gezegd dat hij wel voor hen zou zorgen. Maar zou dat wel goed gaan? Hij kende Tom helemaal niet. Hij zag er wel erg sterk uit. Maar was hij echt te vertrouwen? Zou hij hen geen kwaad doen? Vader had vaak gezegd dat ze niet zomaar iedereen mochten geloven. Ze moesten altijd goed oppassen, dat mensen wel echt deden wat ze zeiden dat ze zouden doen. Maar nu ze hier waren, konden ze eigenlijk niets anders doen dan maar blijven. Want anders hadden ze niemand die voor hen zorgde.

Tom stond vanuit de deuropening naar de kinderen te kijken. Hij meende wel te begrijpen wat er in David 's hoofdje omging. Het kind had een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Dat drukte zwaar op hem, omdat hij de oudste was en hij het gevoel had dat hij op Benji moest passen. Dat was een heel gevoelig kind. Hij leunde zwaar op zijn broertje en die werd daardoor eigenlijk te zwaar belast. Ze waren nog maar vijf, maar hadden al meer meegemaakt dan menige volwassene. David was te ernstig voor zijn leeftijd. Hoe kon hij hen het beste helpen? Door er voor hen te zijn, begreep hij. De kinderen moesten op hem leunen, niet op elkaar. David mocht Benji 's hand vast houden, maar samen moesten ze op hem leunen. Hij moest zorgen dat ze hier konden blijven. Hij moest die lui van de Voogdijraad zover zien te krijgen, dat hij en Sigrid de voogdij over de kinderen kregen. Maar dat moest hij eerst met Sigrid zelf bespreken.

De kinderen gingen met de autootjes spelen. Tom ging naar beneden en vond Sigrid en Mo in de keuken. Mo dekte de tafel. Sigrid was vlees aan het braden. Ze keek naar Tom.

Gaat het goed, daarboven?

Jawel, ze hebben eerst over de gebeurtenissen van vanmiddag samen gepraat. Ze beseffen dat hun ouders allebei bij God zijn en dat zij het hier op aarde samen moeten zien te redden. Johnny heeft gezegd dat wij wel vader en moeder voor hen kunnen zijn. Wat vind jij daarvan?

Het zijn aandoenlijke kinderen, vond Sigrid. Benjamin is heel gevoelig en emotioneel. David is veel te ernstig voor een kind van vijf. Hij voelt hoe Benji op hem steunt en denkt dat hij de verantwoordelijkheid voor hen allebei op zich moet nemen, omdat hij de oudste is. Dat kan hij natuurlijk niet en hij voelt de onmacht en dat maakt hem bang. Daarnaast voelt hij nog de angst van vanmiddag door alles wat er gebeurd is. Maar hij drukt zijn angst weg, omdat hij sterk wil zijn voor Benji. Dat is niet goed, Tom. Hij moet die angst en onzekerheid kwijt, anders kan hij niet goed verwerken wat er met hen gebeurd is. Wij moeten die kinderen een veilig thuis bieden. Ze moeten die last van de angst kwijt en weer gewoon kind kunnen zijn.

Ja, dat is zeker nodig, was Tom het met haar eens. Ik hoop dat we ze mogen houden. Het zal wel even duren voor we iets van de Voogdijraad horen. Die zijn meestal niet zo vlot als een kind eenmaal een noodopvanghuis heeft. Mogen ze voorlopig in jouw kamer, Mo? Ik wil ze niet bij Johnny op de kamer hebben. Best kans dat ze de eerste nachten nog huilend wakker worden en dat zou Johnny van streek maken.

Ja, dat is goed, vond Mo. Natuurlijk mogen ze in mijn kamer. Ik ga vanavond toch weg. Ik heb een belangrijk college morgen vroeg. Maar wilt u me wel op de hoogte houden? Ik wil het graag weten of ze mogen blijven. Het

zijn heel zielige kinderen. Dat snoetje van David in de trein, toen hij besepte dat ze voortaan alleen op de wereld waren en hij op Benji moest passen. Mijn hart huilde om die arme kinderen. Ik zou het liefst blijven om ook voor ze te kunnen zorgen. Maar dat kan niet.

Tom glimlachte. Nee, je moet gewoon naar de universiteit gaan en je colleges volgen. Als we iets van de Voogdijraad horen, zal ik het je laten weten. Maar het maakt jou dus ook niet uit dat het Joodse kinderen zijn, begrijp ik.

Natuurlijk maakt dat niets uit, zei Mo fel. Had u dat dan gedacht?

Nee, niet echt, glimlachte Tom. Ik ken je toch. Maar Karim zei het expliciet, toen hij wegging. Hij is ook erg begaan met deze kinderen. Hij wil meehelpen hen bij ons te laten wennen aan een zo normaal mogelijk gezinsleven. Dat is goed. Dat hebben ze nodig. Ze moeten leren zich te uiten en te vertellen wat ze voelen. Dat zullen ze alleen doen, als ze zich veilig voelen en ons leren vertrouwen. Vooral David doet dat nog niet. Benji reageert veel directer. Hij uit zich meteen met alles wat hij voelt. Dat is goed voor de verwerking. Hij zal er sneller overheen zijn dan David, denk ik.

Waarschijnlijk wel, was Sigrid het met hem eens. Het eten is bijna klaar. Wil je ze gaan halen boven? Dan kunnen we aan tafel.

Dat is goed, zei Tom en ging weer naar boven.

Toen ze even later aan tafel zaten, keek David weer met een ernstig snoetje de tafel rond. Hij zat duidelijk ergens mee en Tom moedigde hem aan ermee voor de dag te komen. David vond dat moeilijk, maar nadat hij een tijdje met zijn vork in zijn eten had zitten prakken, keek hij op en vroeg:

Nu wij hier bij u wonen, hoe moeten wij u dan noemen? U hebt wel gezegd hoe u heet, maar u bent een groot mens en wij zijn kind. Vader heeft ons geleerd dat we grote

mensen met meneer en mevrouw aan moeten spreken.

Moeten wij dan meneer Tom zeggen?

Als je dat wilt, mag dat, zei Tom. Maar hoe zou je ons het liefste noemen?

Dat weet ik niet, zei David. Johnny zei dat u papa en mama bent. Dat is hetzelfde als vader en moeder. Maar u bent niet onze vader en moeder. Dus dat kan niet.

Maar wij zorgen wel voor jullie zoals een vader en moeder ook zouden doen, bracht Sigrid naar voren.

Dat is wel zo, bedacht David, maar ik kan u geen vader en moeder noemen.

Mo mengde zich nu ook in het gesprek.

Weet je, David, begon hij, ik was ooit in net zo'n positie als jullie. Toen ik elf was, moest ik met mijn vader vluchten uit het land waar ik woonde, omdat boze mannen ons wilden vermoorden. Wij kwamen in Londen terecht en we dachten dat we hier veilig waren. Maar die boze mannen vonden ons hier toch en schoten mijn vader dood, precies voor de deur van de sportschool waar Pa les gaf. Die heeft mij toen meegenomen naar een veilige plek, waar mijn vijanden me niet konden vinden en heeft sindsdien altijd voor me gezorgd. Ik moest toen zeggen wie ik als pleegvader wilde. Ik wilde hem graag, omdat ik me veilig bij hem voelde. Ik zat toen met hetzelfde probleem als jullie. Hoe moest ik hem noemen? Als ik vader zei, voelde dat een beetje als verraad aan mijn eigen vader, die net dood was. Maar toen vroeg Pa: Zou je vader het goed vinden, dat ik zijn plaats in neem, nu hij zelf niet meer voor je kan zorgen? Dat vond ik een moeilijke vraag. Daar moest ik wel een tijdje over nadenken. Maar ik zat met allerlei problemen en ik was bang voor de boze buitenwereld om me heen. Alleen als Pa bij me was, was ik niet bang. Toen we er een paar keer over gepraat hadden, en hij me raad gaf over alles, ging ik hem bijna vanzelf Vader noemen.

Tom keek goedkeurend naar Mo. Dat was een goede zet, om de kinderen te vertellen dat hij ook een pleegkind was

en hetzelfde probleem had gehad. Dat schiep een band.

Hij vroeg aan David:

Wat denk jij dat je vader ervan zou vinden, dat wij nu voor jullie zorgen?

David dacht daar over na. Na een tijdje zei hij: Ik denk dat Vader in ieder geval zal willen dat we veilig zijn. Dat er iemand is, die ons beschermt tegen mannen met bommen of geweren. Want God beschermt ons wel, zei hij, maar daar gebruikt hij mensen voor. En u hebt ons beschermd tegen die man met dat geweer. U en Mo en Karim deden dat.

Ja, beaamde Tom, dat deden wij. En we zullen het elke keer opnieuw doen, als er weer iemand komt die jullie op één of andere manier kwaad wil doen.

Goed, knikte David. Dan zal ik dat proberen te geloven.

Goed zo, zei Tom. Maar het lost je probleem nog niet op, hoe je ons wilt noemen, nietwaar? Je kunt overwegen om voorlopig Oom Tom en Tante Sigrid te zeggen. Tot je voor je zelf kunt beslissen of je iets anders wilt zeggen.

David overwoog dit. Hij knikte ernstig. Ja, dat zou kunnen, gaf hij toe. Toen we nog in Jeruzalem woonden, noemden wij de buurvrouw ook Tante Johanna. En de buurman van beneden noemden we Oom Jonathan. Dus dan zouden we ook Oom Tom en Tante Sigrid kunnen zeggen. Wat vind jij, Benji?

Benjamin keek ook ernstig over dit probleem. Het voelde wel goed om Oom Tom te zeggen, dacht hij. Hij had zich wel veilig gevoeld, toen Tom hem op de arm gedragen had. Het was naar geweest om naar die man te kijken, maar Tom had zijn armen om hen heen geslagen en dat voelde wel fijn. Hij besloot om voortaan Oom Tom te zeggen. En dus ook Tante Sigrid.

Goed, zei Tom, als dat voor jullie gevoel wel kan, dan doen we het zo. En als je gevoel je op een gegeven moment ingeeft dat je iets anders wilt zeggen, dan doe je dat gewoon. Dat heeft Mo ook gedaan in de loop der jaren.

Eerst was het meneer Tom, toen werd het Vader en later Pa. Jullie mogen gewoon zeggen wat je gevoel je ingeeft. Zullen we jullie wat vertellen over onszelf? Zodat jullie een beetje weten wat voor mensen wij zijn?

David 's gezicht klaarde op. Dat wilde hij wel graag, zei hij. Tom begon te vertellen dat hij vroeger in het leger had gewerkt en daar had leren vechten. Dat hij later uit dienst was gegaan en nu bij een sportschool werkte en kinderen judoles gaf. Meestal was hij 's morgens thuis en door de week gaf hij 's middags en soms ook 's avonds les aan kleine groepjes jongens bij een sportschool in de buurt. Sigrid vertelde dat ze kraamverpleegster was in een ziekenhuis in Paddington. Ze hielp moeders die een kindje moesten krijgen en daar problemen mee hadden, legde ze uit. Ze had wisselende diensten, ze moest ook af en toe 's nachts werken. Ze had komende twee nachten dienst, dus dan was ze niet thuis, maar dan was Tom er altijd. Als ze dan tegen de ochtend weer thuis kwam, ging ze eerst slapen en stond dan in de middag op om voor de kinderen te zorgen als Tom ging werken. Als ze overdag moest werken, was dat soms tegelijk met Tom. Dan kwam Elif, het zusje van Karim, om op te passen. Zij woonden heel dichtbij en Elif was ook een pleegkind van Tom, omdat hun ouders allebei dood waren. Dus dat was heel vertrouwd. Elif en Karim bleven dan meestal 's avonds bij hen eten en gingen daarna weer naar hun eigen huis, legde Sigrid uit. Daarna vertelde Mo, dat hij studeerde aan een universiteit in Bristol. Daar was hij de hele week. Hij kwam vrijdags in de middag naar huis en vertrok dan op zondagavond weer naar Bristol om de lessen daar te volgen. Hij zou dus straks weggaan, maar hij zou gedurende de week af en toe bellen om te horen hoe het met hen ging. Want hij had ook zorg om hen, legde Mo uit. Daarna mocht Kirsten vertellen dat ze negen was en in de vijfde klas zat van de basisschool. En Johnny vertelde dat hij zes was en in de tweede klas zat.

Wij zijn vijf, zei Benjamin en wij zitten in de eerste klas van de Benjamin school. Ik zit op mijn eigen school. Hij was duidelijk trots op het feit dat de school zijn naam droeg. Tom glimlachte.

Ja, dat is leuk, hè? Is die school dicht bij jullie huis? Vroeg hij.

Ja, zei David, maar een klein stukje lopen. Vader brengt ons altijd 's morgens en komt ons 's middags weer ophalen. Maar dat kan nu niet meer, merkte hij beteuterd op.

Nee, helaas niet, gaf Tom toe. Ik zal morgenochtend naar jullie school bellen, dat jullie even een paar dagen niet komen en uitleggen wat er gebeurd is. Dan weet jullie juf of meester waarom jullie wegblijven. Bij wie zaten jullie in de klas?

Bij Meneer Salomonson, vertelde David. Die is heel aardig, maar soms wel erg streng. Als we bidden, mogen we niet rondkijken, alleen naar onze handen.

Aha, zei Tom, en waar bidden jullie dan om?

Het zijn teksten uit een gebedenboek, legde David uit. We moeten drie maal per dag bidden. 's Morgens heel lang. 's Middags iets korter en 's avonds voor we naar bed gaan ook nog.

Ik begrijp het, zei Tom vriendelijk. Is het een vast gebed, wat jullie 's avonds bidden?

Nee, legde David uit. Het is elke dag anders. In het boek staat wat er gebeden moet worden. Meestal zijn het psalmen en stukken uit de Thora. Vroeger, toen we nog in Jeruzalem woonden, baden we in het Hebreeuws. Maar Vader zei, dat nu we in Engeland wonen, we moeten leren bidden in het Engels. Hij had er zelfs een nieuw gebedenboek voor gekocht. Maar dat ligt thuis.

Het ochtendgebed is heel lang, vertelde Benjamin. We moeten het bidden voor we gaan eten. Vader bidt het met ons, als we ons gewassen hebben en aangekleed. Maar